

Et vildt Skud af Slægten Vedel.

Af Dr. phil. Johannes Lindbæk, København.

EN gammel Tradition, der gik i den Vedelske Familie, fortalte, at den berømte Anders Vedels yngre Søn, Lauge Andersen V., havde 7 Sønner, der alle blev Studenter og udmærkede sig saa meget under Københavns Belejring, at Frederik III gjorde sex af dem til Præster i Ribes Omegn paa samme Dag; den syvende faldt i Kampen. At Traditionen er urigtig, er for længe siden bevist; de 6 var ganske vist Præster i Ribe Stift, men blev det ikke paa samme Dag, deltog heller ikke alle i Krigen. Og den syvende, *Jørgen Laugesen Vedel*, faldt ikke i Kampen for Fædrelandet; tværtimod blev han en Skam for den ansete Slægt og sluttede paa en saadan Maade, at man godt forstaar, at Familien helst vilde forbigaa hans Skæbne i Taushed.

Jørgen Laugesen var Student, men deltog ikke i Københavns Forsvar; tværtimod havde han for at undgaa Krigen, „deponeret“ i Rostock 1659. Han havde ikke ført sine Studier til Ende, men optraadte en halv Snes Aar efter Krigen som Student i sin Fødeby, hvor han ved sin Voldsomhed var nær ved at skræmme Livet af det forknytte og fattige Borgerskab.

Kilderne til denne Artikel er: Engelstoft, Universitets- og Skole-Annaler 1809 I 1—4. — Ribe Skoleprogram 1837, 76 f. — J. Lindbæk, Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie I 65 ff. 316—26, II 303—06.

Tiderne var onde efter de tre Krige, der med korte Mellemlum havde hjemsøgt den jyske Halvø; det var næsten ikke muligt at faa Skatterne ind, og Næringsvejene var ødelagte. Ligesom de andre Købstæder overhængte Ribe stadig Kongen med Ansøgninger og Besværinger, som desværre havde et altfor virkeligt Grundlag. — 1661 skriver Magistraten til Kongen, at „mange Borgere og Købmænd er udi den sidste der grasserende Sygdom bortdøde, og en Part af dem, som er bleven tilbage, drager af Byen og begiver sig paa Landet at bo, fordi at der nu ingen synderlig Næring, Handel eller Vandel er, og en Part er tilsinds ogsaa at begive sig paa andre Steder, saafremt Byen ingen Hjælp kan erlange, hvorudover dens Ødelæggelse er at formode.“ — Magistraten søgte derfor om Stabelret for Byen, Regeringen var heller ikke uvillig til at bevilge Ansøgningen, men det blev ved den gode Mening. Hvor ynkeligt det stod til, ser man af, at Byen 1668 finder det nødvendigt at ansøge om, at den maa slippe for sin Forpligtelse til at skaffe frit Hus til nogle Præsteenker; man paastaar, at disse har „Middel og Ophold nok efter deres Vilkaar“. I samme Ansøgning klages der over, at der „findes adskillige, som nedbryder Huse og fører Materialierne deraf andensteds hen, ladendis Pladserne staa ledige igen, Byen til Skade udi det, at den mister derover sin Rettighed i mange Maader og derudover vanhædes og gøres øde.“ — Magistraten endelig beklager sig over, at den „nyder moxen ingen Løn“.

I denne forarmede By drev „Student“ Jørgen Vedel rundt og forulæmpede Borgerskab og Øvrighed. Man prøvede en Tid paa at holde Styr paa ham paa egen Haand, men opgav hurtigt Ævret, og saa var der ikke

andet Raad end det sædvanlige, at klage til Kongen. Den Klage, der da blev indgivet (11. Nov. 1672), er saa betegnende for Borgernes Raadvildhed, at den fortjener at gengives i sin Helhed:

„For Eders kongelige Majestæt med allerydmygst Underdanighed foraarsages vi underskrevne . . . . allernaadigst tilforordnede Øvrighed her udi Ribe klageligen at andrage, hvorledes nu paa nogle Aars Tid haver en Person ved Navn Jørgen Lavgesen Wedel, som skulde være Theologiæ Studiosus, begaaet adskillige Insolentier her i Byen, saa han oftere til Tinget og Raadhuset er bleven kaldet end til Prædikestolen, ja endogsaa en Gang med nogle Dages Fængsel her i Byen er bleven søgt at bringes til et bedre Sind, men forgæves, thi han synes Dag fra Dag at blive halsstarrigere udi det Onde. Han lader sig finde paa Gaden, i Godtfolks Huse, paa Tinget, for Retten, iblandt med Bøsse, iblandt med usædvanlig Gevær, og haver indjaget saadan Frygt iblandt det fattige Borgerskab, at de næppe tør klage, hvis (o: hvad) Uret og Overlast dem af ham vederfares. Ja vi haver selv aldrig vidst den Dag, da hos os paa Raadstuen haver kunnet være Fred for ham, saa ofte haver han Retten der turberet. Iblandt, naar vi haver lukt Døren for ham, haver han slaget vældelig derpaa med sin Stok for at komme ind og haver begaaet herforuden utallige andre Enormiteter, som vi hidindtil ikke haver turdet for Eders kongelige Majestæt andrage, men haver paa bedste Maader hjulpet os frem med Retten, hvilken han dog ringe agter. Nødes nu til allerunderdanigst at berette, hvorledes som bemeldte Jørgen Laugesen Wedel blev den 22. Dec. 1671 ved lovlig Proces og Raadstuedom gjort til Mindremand og dømt at bøde, eftersom han

ubevislig havde skældt en af denne Bys Borgere for Æretyv og Løgner og ham endda ikke for Retten vilde erklære, foruden det, at han havde slaget samme Mands Vindever (Ϸ: Vinduer) ud. Da haver han 19. Juli og 24. Sept. udi nærværende Aar indstillet sig først ukaldet paa Raadstuen med ærerørige Ord mod Borgerne, siden ladet sig finde paa Tinget med et usædvanligt Gevær med Spids og Hager paa og offentlig for en siddendis Ret skældt os paa Ærens Vegne, som det hosføjede Tingsvidne (af 7. Okt. 1672) videre udviser.

Da som Byfogden ikke er tilstedet at dømme udi, hvis Æren paarører, og vi, som det angaar, ikke kan være Dommere i vores egen Sag, og vi desforuden formener, at bemeldte J. L. V. bør nogen højere Straf end hvis, som Birkerettens 22. Artikel formelder, idet han haver attakeret os, som saavidt Retten angaar, sidder udi Eders kongelige Majestæts Sted, saa og for den gemene Ro at søge og Exempel for andre at statuere, da begære vi, at bemeldte J. L. V. maatte vorde efter Eders kongelige Majestæts egen Paakendelse saadan Straf paalagt, som han haver fortjent, og at dennes Exekution maatte vorde anbefalet Stiftamtmanden her paa Stedet. Vi stoler paa, at vi ganske maa vorde entledigede og skilte ved dette slemme, urolige og forvovne Menneske, paa det at mange fattige Folk kunde des bedre vorde forsikrede om deres Liv, og vi ved vores Ære nogenledes maintenerede.“

Man skulde synes, at man maatte kunne have taget Sagen nogenlunde let. Vedel var øjensynlig ikke rigtig klog, og man kunde vel have gjort ham uskadelig paa en mildere Maade end den, der blev vedtaget. — Men da Statskollegiet 13. Jan. 1673 fik Sagen til Behand-

ling, blev den ingenlunde taget let eller humoristisk. Hans Schack foreslog ganske vist, at „man faar at se, at man faar ham af By“. Men Peter Reedtz udtalte højtideligt: „Efterdi J. L. V. er engang dømt fra sin Ære, tør man ikke dømme om igen, men for hans Insolentier at gaa her at skuffe paa Volden med en Karre eller paa Holmen“. Hertil sluttede Kollegiets andre Medlemmer sig. Mest lader det til, at Vedels „usædvanlige Gevær med Spids og Hager“ har imponeret de høje Herrer. Kollegiet indstillede da til Kongen, at han skulde arbejde „i Jærn“ paa Livstid paa Holmen eller andetsteds. — Og allerede 16. Jan. udgik der Kongebrev til Magistraten i Ribe om at sende ham til København til Anbringelse paa Bremerholm, „andre saadanne vanartede Mennesker til Exempel og Afsky“.

Jeg har forgæves søgt at faa Rede paa, hvor længe Jørgen Vedel levede paa Holmen. Behandlingen, de fik der, var haard. De havde Jærnringe om Ankelen og om Lænderne, forbundne ved en Lænke, og maatte aldrig forlade Holmen, der blev bevogtet Nat og Dag. Der var strængt Arbejde og skarp Disciplin. Og naar Livsfangernes Dag var udstridt, havnede de — paa Anatomihuset.